

VẬN DỤNG PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TÍCH CỰC TRONG GIẢNG DẠY GIÁO DỤC THỂ CHẤT GẮN VỚI GIÁO DỤC QUỐC PHÒNG VÀ AN NINH

Phạm Minh Trí

Phòng Chính trị, Trường Đại học An ninh nhân dân

Tóm tắt: Bài viết tập trung phân tích việc vận dụng các phương pháp dạy học tích cực trong giảng dạy môn Giáo dục thể chất gắn với Giáo dục quốc phòng và an ninh (GDQP&AN). Trên cơ sở làm rõ đặc điểm của hai lĩnh vực, bài viết đề xuất một số hình thức tổ chức dạy học tích cực nhằm nâng cao thể lực, ý thức kỷ luật, tinh thần trách nhiệm và kỹ năng thực hành cho người học. Qua đó góp phần đổi mới phương pháp giảng dạy theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực.

Từ khóa: dạy học tích cực, giáo dục thể chất, GDQP&AN, phương pháp giảng dạy, năng lực người học

APPLYING ACTIVE TEACHING METHODS IN TEACHING PHYSICAL EDUCATION IN CONNECTED WITH NATIONAL DEFENSE AND SECURITY EDUCATION

Abstract: This article focuses on analyzing the application of active teaching methods in teaching Physical Education in conjunction with National Defense and Security Education (NDSE). Based on clarifying the characteristics of these two fields, the article proposes several forms of active teaching organization to enhance physical fitness, discipline, responsibility, and practical skills for learners. This contributes to the innovation of teaching methods oriented towards developing qualities and competencies.

Keywords: active teaching, physical education, NDSE, teaching methods, learner competencies

Nhận bài: 02/03/2026

Phản biện: 23/03/2026

Duyệt đăng: 28/03/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo hiện nay, mục tiêu giáo dục không chỉ dừng lại ở việc trang bị kiến thức mà còn hướng tới phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực người học. Đặc biệt, trong hệ thống giáo dục đại học và phổ thông, môn Giáo dục thể chất (GDTC) và Giáo dục quốc phòng và an ninh (GDQP&AN) giữ vai trò quan trọng trong việc hình thành thể lực, ý chí, tinh thần kỷ luật và trách nhiệm công dân cho người học. Đây là hai lĩnh vực có sự tương đồng về mục tiêu giáo dục, đều hướng tới rèn luyện sức khỏe, nâng cao khả năng thích ứng với các tình huống thực tiễn, đồng thời bồi dưỡng lòng yêu nước và ý thức bảo vệ Tổ quốc.

Tuy nhiên, thực tế giảng dạy hiện nay cho thấy việc tổ chức dạy học các môn học này ở nhiều cơ sở giáo dục vẫn còn mang nặng tính truyền thống, chủ yếu theo hướng truyền đạt – tái hiện, chưa phát huy được tính chủ động, sáng tạo của người học. Nội dung giảng dạy đôi khi còn tách rời giữa lý thuyết và thực hành, thiếu sự gắn kết với các tình huống thực tiễn, dẫn đến hiệu quả giáo dục chưa cao, người học còn thụ động, ít hứng thú và chưa hình thành được các kỹ năng cần thiết.

Trong khi đó, xu hướng giáo dục hiện đại nhấn mạnh việc vận dụng các phương pháp dạy học

tích cực nhằm lấy người học làm trung tâm, tăng cường sự tham gia chủ động, trải nghiệm thực tiễn và khả năng vận dụng kiến thức vào thực tế. Đối với GDTC và GDQP&AN, việc áp dụng các phương pháp dạy học tích cực không chỉ giúp nâng cao hiệu quả rèn luyện thể chất mà còn góp phần phát triển các năng lực quan trọng như làm việc nhóm, giải quyết vấn đề, tư duy linh hoạt và khả năng ứng phó với các tình huống khẩn cấp.

Bên cạnh đó, yêu cầu gắn kết giữa GDTC với GDQP&AN ngày càng trở nên cần thiết trong bối cảnh hiện nay, khi giáo dục không chỉ hướng đến sức khỏe thể chất mà còn chú trọng giáo dục ý thức quốc phòng, an ninh và trách nhiệm xã hội cho thế hệ trẻ. Việc tích hợp nội dung của hai lĩnh vực này thông qua các phương pháp dạy học tích cực sẽ tạo ra môi trường học tập sinh động, thực tiễn, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện.

Xuất phát từ những yêu cầu lý luận và thực tiễn nêu trên, việc nghiên cứu và vận dụng các phương pháp dạy học tích cực trong giảng dạy Giáo dục thể chất gắn với Giáo dục quốc phòng và an ninh là hết sức cần thiết. Đây không chỉ là giải pháp đổi mới phương pháp giảng dạy mà còn là hướng tiếp cận hiệu quả nhằm phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất của người học trong bối cảnh giáo dục hiện đại.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái quát về dạy học tích cực trong giảng dạy Giáo dục thể chất gắn với GDQP&AN

Dạy học tích cực là phương pháp tổ chức hoạt động dạy học theo hướng phát huy tính chủ động, sáng tạo và năng lực tự học của người học. Trong đó, người học không chỉ tiếp nhận tri thức một cách thụ động mà còn tham gia tích cực vào quá trình khám phá, trải nghiệm và vận dụng kiến thức vào thực tiễn.

Trong giảng dạy Giáo dục thể chất (GDTC) gắn với Giáo dục quốc phòng và an ninh (GDQP&AN), dạy học tích cực có ý nghĩa đặc biệt quan trọng bởi đây là các môn học mang tính thực hành cao, yêu cầu sự tham gia trực tiếp của người học. Việc vận dụng các phương pháp này giúp người học không chỉ rèn luyện thể lực mà còn phát triển các phẩm chất như tính kỷ luật, tinh thần đồng đội, ý chí vượt khó và trách nhiệm công dân.

Đặc điểm chung của GDTC và GDQP&AN là: Điều hướng tới phát triển thể chất và tinh thần cho người học; Gắn với hoạt động thực hành, rèn luyện kỹ năng; Có tính kỷ luật cao và yêu cầu phối hợp tập thể; Nội dung mang tính ứng dụng thực tiễn cao (tình huống quốc phòng, kỹ năng sinh tồn, vận động...). Do đó, việc áp dụng dạy học tích cực trong hai lĩnh vực này không chỉ phù hợp mà còn là yêu cầu tất yếu nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục.

2.2. Một số phương pháp dạy học tích cực có thể vận dụng

Trong giảng dạy Giáo dục thể chất gắn với Giáo dục quốc phòng và an ninh, việc lựa chọn và vận dụng các phương pháp dạy học tích cực cần đảm bảo phù hợp với đặc thù môn học, đối tượng người học và mục tiêu phát triển năng lực. Dưới đây là một số phương pháp tiêu biểu:

2.2.1. Phương pháp học tập theo nhóm

Phương pháp học tập theo nhóm là hình thức tổ chức cho người học làm việc cùng nhau để thực hiện nhiệm vụ học tập chung. Trong môi trường GDTC và GDQP&AN, phương pháp này đặc biệt phù hợp do tính chất yêu cầu sự phối hợp, kỷ luật và tinh thần đồng đội.

Giảng viên có thể chia lớp thành các nhóm nhỏ để luyện tập các nội dung như đội hình, đội ngũ, kỹ thuật vận động hoặc thực hành các nội dung quân sự cơ bản. Trong quá trình hoạt động, mỗi thành viên đảm nhận vai trò cụ thể, từ đó hình thành kỹ năng hợp tác, giao tiếp và hỗ trợ lẫn nhau. Đồng thời, phương pháp này còn giúp tăng tính chủ động, giảm sự thụ động trong học tập.

2.2.2. Phương pháp trò chơi vận động

Trò chơi vận động là một trong những phương pháp hiệu quả trong việc tạo hứng thú học tập và nâng cao thể lực cho người học. Khi được thiết kế phù hợp, các trò chơi không chỉ giúp rèn luyện thể chất mà còn có thể tích hợp nội dung GDQP&AN một cách tự nhiên.

Giảng viên có thể xây dựng các trò chơi mang tính mô phỏng như vượt chướng ngại vật, tiếp sức, di chuyển chiến thuật hoặc phản xạ tình huống. Thông qua đó, người học được rèn luyện khả năng phối hợp, tốc độ, sức bền và sự linh hoạt. Bên cạnh đó, yếu tố thi đua trong trò chơi cũng góp phần nâng cao tinh thần trách nhiệm và ý thức kỷ luật.

2.2.3. Phương pháp dạy học tình huống

Dạy học tình huống là phương pháp sử dụng các tình huống thực tiễn hoặc giả định để người học phân tích, thảo luận và đề xuất cách giải quyết. Trong GDQP&AN, đây là phương pháp có giá trị cao trong việc phát triển tư duy và kỹ năng ứng phó.

Giảng viên có thể đưa ra các tình huống như xử lý sự cố trong luyện tập, ứng phó với tình huống khẩn cấp, hoặc các kịch bản liên quan đến an ninh, quốc phòng. Người học sẽ được thảo luận theo nhóm, đưa ra phương án và thực hành xử lý. Qua đó, năng lực tư duy phản biện, ra quyết định và giải quyết vấn đề được nâng cao rõ rệt.

2.2.4. Phương pháp trải nghiệm – thực hành

Đây là phương pháp cốt lõi trong giảng dạy GDTC và GDQP&AN, nhấn mạnh việc “học đi đôi với hành”. Người học được trực tiếp tham gia vào các hoạt động thực tiễn, từ đó hình thành kỹ năng một cách bền vững.

Các hình thức triển khai có thể bao gồm: luyện tập thể lực kết hợp kỹ thuật quân sự, tổ chức huấn luyện ngoài trời, dã ngoại, hoặc thực hành các kỹ năng như sơ cứu, di chuyển chiến thuật. Thông qua trải nghiệm thực tế, người học không chỉ nắm vững kiến thức mà còn nâng cao khả năng thích ứng và xử lý tình huống trong môi trường thực tiễn.

2.2.5. Phương pháp dạy học dự án

Dạy học dự án là phương pháp tổ chức cho người học thực hiện một nhiệm vụ học tập phức hợp trong thời gian nhất định, kết hợp giữa nghiên cứu và thực hành. Trong GDTC gắn với GDQP&AN, phương pháp này có thể được vận dụng nhằm phát triển năng lực toàn diện.

Ví dụ, giảng viên có thể giao cho nhóm sinh viên xây dựng kế hoạch tổ chức một buổi huấn

luyện thể lực kết hợp kỹ năng quốc phòng, hoặc thiết kế chương trình rèn luyện thể chất gắn với kỹ năng sinh tồn. Quá trình thực hiện dự án giúp người học phát triển kỹ năng lập kế hoạch, làm việc nhóm, tìm kiếm thông tin và trình bày kết quả.

2.2.6. Phương pháp nêu và giải quyết vấn đề

Phương pháp này đặt người học vào tình huống có vấn đề, từ đó kích thích tư duy và khả năng tìm tòi, khám phá. Trong giảng dạy GDTC và GDQP&AN, giảng viên có thể đặt ra các câu hỏi hoặc tình huống như: làm thế nào để nâng cao sức bền trong điều kiện hạn chế, hoặc cách xử lý khi gặp nguy hiểm trong môi trường thực địa.

Thông qua quá trình phân tích và tìm giải pháp, người học không chỉ nắm vững kiến thức mà còn phát triển tư duy logic, sáng tạo và khả năng vận dụng vào thực tiễn.

Nhìn chung, việc kết hợp linh hoạt các phương pháp dạy học tích cực sẽ tạo ra môi trường học tập sinh động, phát huy tối đa vai trò của người học, đồng thời nâng cao hiệu quả giảng dạy môn Giáo dục thể chất gắn với Giáo dục quốc phòng và an ninh.

2.3. Hình thức tổ chức dạy học tích cực gắn với GDTC và GDQP&AN

Việc vận dụng hiệu quả các phương pháp dạy học tích cực không chỉ phụ thuộc vào nội dung và phương pháp mà còn chịu ảnh hưởng lớn từ hình thức tổ chức dạy học. Trong giảng dạy Giáo dục thể chất (GDTC) gắn với Giáo dục quốc phòng và an ninh (GDQP&AN), việc đa dạng hóa hình thức tổ chức dạy học là yêu cầu tất yếu nhằm phát huy tính tích cực, chủ động và sáng tạo của người học, đồng thời nâng cao chất lượng đào tạo theo định hướng phát triển năng lực.

2.3.1. Tổ chức dạy học ngoài trời gắn với môi trường thực tiễn

Một trong những hình thức đặc trưng của GDTC và GDQP&AN là tổ chức dạy học ngoài trời tại sân bãi, thao trường hoặc môi trường tự nhiên. Đây là điều kiện thuận lợi để triển khai các hoạt động thực hành, rèn luyện thể lực và kỹ năng quân sự.

Việc học tập trong môi trường thực tiễn giúp người học được trải nghiệm trực tiếp các tình huống vận động và rèn luyện trong điều kiện gần với thực tế. Ví dụ, tổ chức luyện tập vượt chướng ngại vật, chạy bền kết hợp mang vác, hoặc thực hành các kỹ thuật di chuyển chiến thuật ngoài trời. Những hoạt động này không chỉ giúp nâng cao thể lực mà còn rèn luyện ý chí, khả năng thích nghi và tinh thần kỷ luật.

Bên cạnh đó, môi trường ngoài trời còn tạo điều kiện thuận lợi để triển khai các phương pháp dạy học tích cực như học tập theo nhóm, trò chơi vận động và dạy học tình huống, góp phần tăng cường tính tương tác và hứng thú học tập.

2.3.2. Kết hợp chặt chẽ giữa lý thuyết và thực hành

Trong thực tế giảng dạy, một hạn chế phổ biến là sự tách rời giữa nội dung lý thuyết và thực hành. Do đó, việc tổ chức dạy học theo hướng tích hợp lý thuyết với thực hành là một hình thức quan trọng nhằm nâng cao hiệu quả tiếp thu của người học.

Giảng viên có thể lồng ghép các nội dung lý thuyết GDQP&AN vào quá trình luyện tập thể chất, chẳng hạn như giải thích nguyên tắc vận động, kỹ thuật quân sự hoặc ý nghĩa của các bài tập trong bối cảnh quốc phòng. Ngược lại, các bài học lý thuyết cũng cần gắn với các hoạt động minh họa, mô phỏng hoặc thực hành để người học dễ hiểu và dễ vận dụng. Hình thức này giúp người học không chỉ “biết” mà còn “làm được”, từ đó nâng cao khả năng vận dụng kiến thức vào thực tiễn, đồng thời hình thành tư duy gắn kết giữa nhận thức và hành động.

2.3.3. Tổ chức thi đấu, hội thao và hoạt động mang tính trải nghiệm

Thi đấu thể thao, hội thao quốc phòng hoặc các hoạt động trải nghiệm là hình thức tổ chức dạy học mang lại hiệu quả cao trong việc phát triển toàn diện cho người học.

Thông qua các hoạt động thi đấu, người học được đặt trong môi trường cạnh tranh lành mạnh, từ đó phát huy tối đa khả năng vận động, tinh thần đồng đội và ý chí phấn đấu. Đồng thời, các nội dung thi đấu có thể tích hợp yếu tố GDQP&AN như thi điều lệnh đội ngũ, vượt chướng ngại vật, kỹ năng xử lý tình huống.

Ngoài ra, các hoạt động trải nghiệm như dã ngoại, huấn luyện thực tế, hoặc các chương trình “học kỳ quân đội” giúp người học được tiếp cận môi trường kỷ luật, rèn luyện kỹ năng sống và nâng cao ý thức trách nhiệm đối với cộng đồng và xã hội.

2.3.4. Ứng dụng công nghệ số trong tổ chức dạy học

Trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay, việc ứng dụng công nghệ vào tổ chức dạy học là xu hướng tất yếu. Đối với GDTC và GDQP&AN, công nghệ số có thể hỗ trợ hiệu quả trong việc nâng cao chất lượng giảng dạy.

Giảng viên có thể sử dụng video mô phỏng kỹ thuật, phần mềm phân tích động tác, hoặc các nền tảng học tập trực tuyến để cung cấp tài liệu, hướng dẫn và đánh giá người học. Ngoài ra, công nghệ thực tế ảo (VR), thực tế tăng cường (AR) cũng có thể được áp dụng để mô phỏng các tình huống quốc phòng, giúp người học trải nghiệm trong môi trường an toàn nhưng vẫn mang tính thực tiễn cao.

Việc ứng dụng công nghệ không chỉ giúp đa dạng hóa hình thức dạy học mà còn tạo điều kiện cho người học chủ động tiếp cận tri thức, học tập mọi lúc, mọi nơi.

2.3.5. Tổ chức dạy học theo hướng cá thể hóa kết hợp với hoạt động tập thể

Một yêu cầu quan trọng của giáo dục hiện đại là đảm bảo sự phù hợp với năng lực và đặc điểm của từng người học. Trong GDTC và GDQP&AN, điều này có thể được thực hiện thông qua việc kết hợp giữa cá thể hóa và hoạt động tập thể.

Giảng viên cần phân loại đối tượng người học theo thể lực, kỹ năng và khả năng tiếp thu để thiết kế nội dung luyện tập phù hợp. Đồng thời, vẫn duy trì các hoạt động tập thể nhằm rèn luyện tinh thần kỷ luật, ý thức tổ chức và khả năng phối hợp. Sự kết hợp này giúp đảm bảo mọi người học đều được phát triển theo năng lực của mình, đồng thời không làm mất đi tính đặc thù của các môn học mang tính tập thể cao.

III. KẾT LUẬN

Trên cơ sở phân tích đặc điểm của môn Giáo dục thể chất (GDTC) gắn với Giáo dục quốc phòng và an ninh (GDQP&AN) cùng việc vận dụng các phương pháp dạy học tích cực, bài viết đã khẳng định vai trò quan trọng của việc đổi mới phương pháp giảng dạy theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực người học. Việc áp dụng các phương pháp như học tập theo nhóm, trò chơi vận động, dạy học tình huống, trải nghiệm – thực hành, dạy học dự án và giải quyết vấn đề đã góp phần nâng cao tính chủ động, sáng tạo, khả năng hợp tác và kỹ năng thực hành của người học.

Bên cạnh đó, việc đa dạng hóa hình thức tổ chức dạy học như học ngoài trời, kết hợp lý thuyết với thực hành, tổ chức thi đấu – trải nghiệm và ứng dụng công nghệ số đã tạo ra môi trường học tập sinh động, thực tiễn và hiệu quả. Qua đó, không chỉ nâng cao thể lực mà còn góp phần bồi dưỡng ý thức kỷ luật, tinh thần trách nhiệm và năng lực ứng phó trong các tình huống thực tiễn cho người học.

Tuy nhiên, để việc vận dụng dạy học tích cực đạt hiệu quả cao, cần có sự chuẩn bị đồng bộ về cơ sở vật chất, đội ngũ giảng viên và chương trình đào tạo. Đồng thời, cần tăng cường bồi dưỡng năng lực sư phạm, đổi mới kiểm tra – đánh giá theo hướng phát triển năng lực, cũng như đẩy mạnh ứng dụng công nghệ trong giảng dạy.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể*, Hà Nội.
 Bộ Giáo dục và Đào tạo (2020), *Tài liệu bồi dưỡng giáo viên về phương pháp dạy học tích cực*, NXB Giáo dục Việt Nam.
 Nguyễn Văn Cường, Trần Thị Tuyết Oanh (2019), *Lý luận dạy học hiện đại*, NXB Đại học Sư phạm.
 Phan Trọng Ngọ (2017), *Dạy học và phương pháp dạy học trong nhà trường*, NXB Đại học Sư phạm.
 Trần Kiều (Chủ biên) (2016), *Tiếp cận năng lực trong giáo dục và đào tạo*, NXB Giáo dục Việt Nam.